

TÜRK EDEBİYATINDA SÜLEYMÂN-NÂMELER*

Kadir ALPER**

ÖZET

Klasik edebiyatta gazâvât-nâme, fetih-nâme, zafer-nâme, Selim-nâme, Süleymân-nâme adları ile bilinen türlerin esin kaynağı büyük ölçüde Firdevsî'nin *Şeh-nâme*'sidir. Söz konusu eserler edebî, tarihî, sosyolojik, antropolojik pek çok bilgiyi ihtiva etmektedir. Önemli bir kısmı dönemlerine şahitlik eden müelliflerce kaleme alındığı için ilk elden belge edebî metinler (vesikalar) hükmündedir. Edebiyat tarihimiz içinde hem Süleyman Peygamber hem de Kanunî Sultan Süleyman'ın hayatlarını ayrı ayrı işleyen eserler yazılmıştır. Tümüne müşterek olarak Süleymân-nâme ismi verilmiştir. Süleyman peygamberin hayatını anlatan Süleymân-nâmeler genellikle *Kur'ân*'da anlatılan kıssalar çerçevesinde kurgulanmıştır.

Kanunî Sultan Süleyman'ın hayatı etrafında telif edilen Süleymân-nâmeler ise Sultan'ın tahta cülûs ettiği dönemden ölümüne kadar olan safhayı ya da belli bir bölümünde geçen olayları anlatmaktadır. Her iki Süleymân-nâme türü de, birbiriyle bağlantılı olmasa da, daha ziyade Osmanlı Devleti'nin yükseliş döneminde telif edilmiştir. Kanunî döneminden sonra da yazılan Kanunî konulu Süleymân-nâmeler mevcuttur. Süleyman Peygamberle ilgili olan eserler ise on sekizinci yüzyıldan sonra görülmemektedir. Saltanat sahibi olmaları ve uzun yıllar hüküm sürmelerinin yanında isimlerinin aynı olması, Süleymân-nâmelerin muhtevalarını zengin kılmıştır.

Çalışmada, Süleymân-nâmeler hakkında bugüne kadar yapılmış araştırmalar hakkında toplu bir bilgilendirme yapılmakla birlikte literatürde bulunmayan Süleyman Peygamber konulu bir *Süleymân-nâme* hakkında kısa bir tanıtım yapılmış; diğer taraftan biyografik kaynaklarda adı geçen ancak muhtevası hakkında pek fazla bir bilgi bulunmayan Kanunî Sultan Süleyman konulu başka bir *Süleymân-nâme*'nin muhteva özelliklerinden söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, tarih, Süleymân-nâme, Kânunî, Süleymân Peygamber

* 1-3 Kasım 2013 tarihinde Çankırı Karatekin Üniversitesinde yapılan Harp Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiriden kısmen yararlanılmıştır.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: alperkadir18@mynet.com

SÜLEYMÂN-NÂME IN TURKISH LITERATURE

ABSTRACT

In our classical literature, the source of inspiration of the works known with the names of gazâvât-nâme, fetih-nâme, zafer-nâme, Selim-nâme, Süleymân-nâme is mostly Firdevsî's *Şeh-nâme*. These works include a lot of literary, historical, sociological, anthropological information. They are accepted as the literary documents since a great deal of them were written by the poets witnessing the era. In our literature history, lots of works which separately analyze the lives of Süleyman the Prophet and Süleyman The Magnificent have been written, and they have been all called Süleymân-nâme. Süleymân-nâmes that narrating the Prophet Süleyman are composed with regard to the life of Süleyman in the *Kur'ân*. Those Süleymân-nâmes narrating Kanunî Sultan Süleyman depict the life of the sultan from his ascent to the throne to the end of his life. These two genre were composed much in the period of development of Ottoman state. There are a few Süleymân-nâme after the death of Kanunî. Those narrating the Prophet Süleyman's life don't exist after the 18th century. Süleymân-nâmes include a much variety of knowledge because two Süleymans had long-term ruling and a long life.

In this study we gave a general information about the genre of Süleymân-nâmes, and then we introduced a *Süleymân-nâme* of Prophet Süleyman, which was not examined before. After that we examined a generally unknown *Süleymân-nâme* which narrates Kanunî Sultan Süleyman.

KeyWords: Classical Turkish Literature, history, Süleymân-nâme, Kanunî, Süleyman The Prophet

Giriş

XVI. yüzyılda, Osmanlı devletinin sınırlarının genişlemesiyle birlikte Osmanlı coğrafyasında telif edilen eserlerin sayısı artmış, fikir ve sanat yönünden en üst seviyeye çıkmıştır (Gül, 2013: 311-319). *Süleymân-nâmeler* de Osmanlı devletinin bilhassa yükseliş döneminde yoğun olarak telif edilmiş edebî, tarihî metinlerdir (TDVİA, 1988, C. 38: 124). *Süleymân-nâmelerden* söz etmeden önce, tarihî yönü öne çıkan ve Kanunî'nin saltanat devriyle ilgili eserlere özellikle biçim ve içerik açısından esin kaynağı olan şeh-nâmelere değinmek gerekmektedir.

Şeh-nâme, Gazneli Mahmud döneminden itibaren İran ve Türk edebiyat dairelerinde pek çok şair tarafından örnek alınarak kendi geleneğini diğer bir söyleyişle şeh-nâmecilik geleneğini oluşturmuştur. Bu gelenek çerçevesinde oluşturulan eserler, genellikle Firdevsî'nin telif ettiği tarzda "şeh-nâme vezni" de denilen ölçüyle ve mesnevi tarzında kaleme alınmıştır. Farklı arayışlar sonucunda manzum eserlerin yanında mensur olanları da görülmüştür, ancak manzum ve *feülün/feülün/feülün/feülün/feülün/feülün/feülün* vezniyle telif edilenleri sözü edilen geleneğin öne çıkan örnekleri olarak görülmektedir (Alper, 2012: 16). Fatih döneminde pek fazla başarılı olamayan şeh-nâmecilik, Kanunî döneminde resmî bir kurum kimliği kazanmıştır (Şahin, 2012: 997- 1022).

Osmanlı kültür sahası içerisinde doğrudan şeh-nâme, şeh-nâme adıyla telif edilen eserlerin yanı sıra bu isimle adlandırılmadıkları halde şeh-nâmelerle benzer hususiyetleri olan bazı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

eserler de şeh-nâme ve şeh-nâmecilik geleneğine dahil edilmelidir. Bu, dönemin siyasal, kültürel ve edebî anlayışını aksettirmesi yönünden önemlidir (Levend, 2000: 4). Özellikle I. Selim (Yavuz) ve Kanunî dönemlerinden başlamak üzere telif edilmeye başlanan *Selim-nâme* ve *Süleymân-nâmeler*; döneminin genel hususiyetlerini ortaya koyan tarihî, siyasal, ekonomik, kültürel ve edebî belge hükmünde olan eserlerdir.

Selim-nâmeler, I.Selim (Yavuz Sultan Selim) ile II. Selim'in hükümdarlık yıllarının anlatıldığı manzum, mensur veya manzum-mensur karışık edebî-tarihî olayları anlatan eserlerdir. Bilinenler içerisinde yalnız Kazasker Vusûlî Mehmed Çelebi'nin *Selim-nâme*'si II. Selim'i, geri kalanları I. Selim'i anlatmaktadır. Çoklukla Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Farsça *Selim-nâmeler* de yazılmıştır (Argunşah, 2009: 33). Türkçe telif edilmiş önde gelen eserlerden Şeh-nâmeçi Lokman'ın, Şair Cevrî'nin, Sucûdî'nin, Keşfi'nin, Ada'i-i Şirâzî'nin, Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin, İdris-i Bitlisî'nin ve Kemalpaşa-zâde'nin *Selim-nâmeleri* önemli örnekleri teşkil etmektedir (Babinger, 1882: 51-65).

Klasik Türk edebiyatında yukarıda sözü edilen edebî türlerin dışında farklı isimler altında telif edilmiş başka eserler de vardır. Esasen şeh-nâme adıyla telif edilmiş eserler, muhtevalarındaki konuların adlandırılışına göre parçalı bir yapı sergileyebilmektedir. Bir padişahın hayat ekseninde olaylar anlatılırken yapılan savaşlar, gazâvât-nâme türünün alanına girerken, bir kale ya da bir ülkenin alınması hakkındaki eserler zafer-nâme, fetih-nâme türlerinin kapsamına girmektedir. Türk edebiyatında "tür" kavramı ile ilgili bazı farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Âgâh Sırrı Levend bu konudaki iç içe geçmişliği -en azından bu konuda yaptığı tasnifle- büyük ölçüde halledebilmiştir. Levend'e göre gazâ-nâme, fetih-nâme yahut zafer-nâme adını taşıyan eserlerle bir veya birkaç seferi betimleme amacıyla kaleme alınan tarih konulu eserlerin gruplandırılması şöyledir (Levend, 2000: 4):

1. Padişahların birinin hayatı, yaptığı savaşlar, kazandığı zaferler etrafında gelişen belli başlı olayların tasvir edildiği manzum ve mensur eserler: *Selim-nâmeler*, *Süleymân-nâmeler*.

2. Vezirlerden veya ünlü komutanlardan birinin ordunun başında bulunarak yaptığı savaşların tasvir edildiği gazâvât-nâmeler; Barbaros Hayrettin, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, Tiryâki Hasan Paşa, Özdemiroğlu Osman Paşaların şahsiyetleri etrafında toplanır.

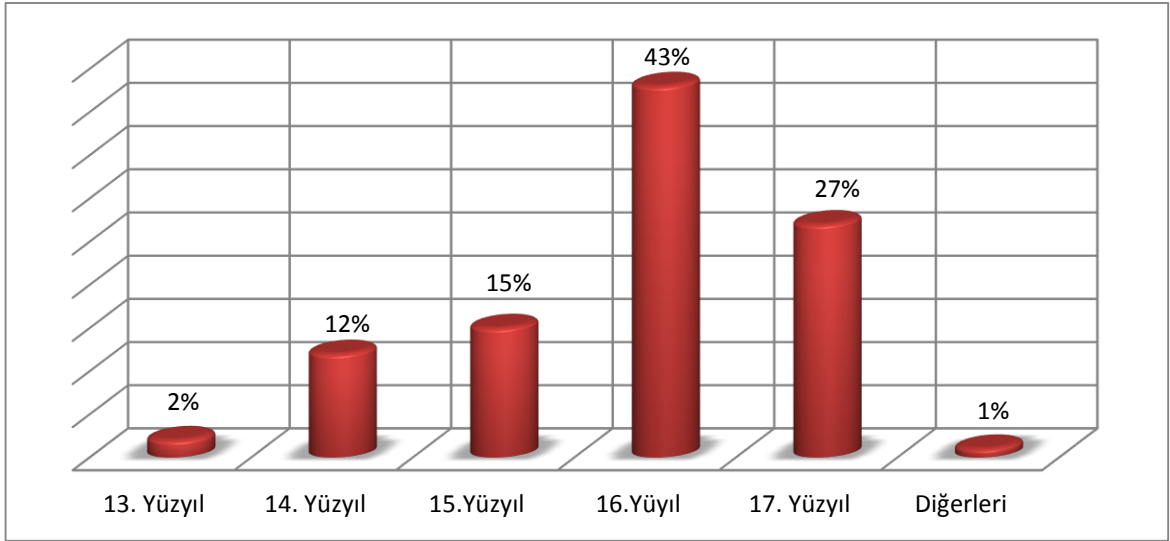
3. Belli bir seferi yahut bir kalenin alınmasını tasvir eden gazâ-nâme, fetih-nâme veya zafer-nâmeler: *Fetih-nâme-i Kamanıçe*, *Fetih-nâme-i Karaboğdan...vs.*

Şeh-nâme, Selim-nâme, Süleymân-nâme, gazâ-nâme, fetih-nâme, zafer-nâme adı verilen ve pek çok müşterekleri bulunan eserler farklı zaman dilimlerinde ortaya çıksalar da 16. ve 17. yüzyıllarda ziyadesiyle telif edilmişler, çok fazla ilgi görmüşlerdir (bkz. Grafik 1). Bu tür eserler, duraklama ve gerileme döneminde giderek azalmış, bir müddet sonra da telifleri durmuştur.

Turkish Studies

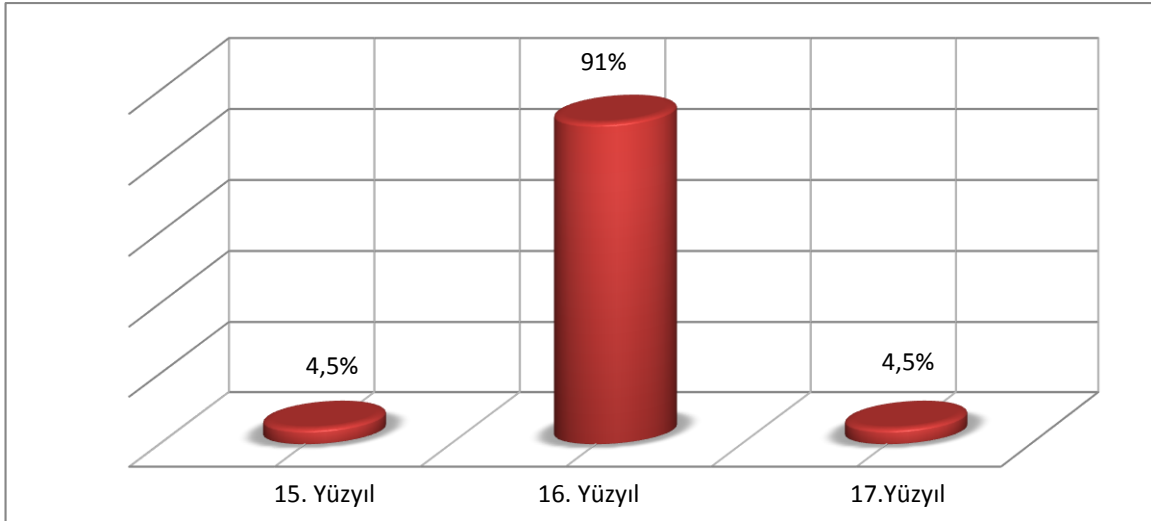
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer2014

Grafik 1:Şeh-nâme benzeri eserlerin telif edildiği yüzyıllara göre dağılımı

Âgâh Sırrı Levend'in daha ziyade içerik ağırlıklı tasnifinin yanında edebî türler ve şekil özellikleri dikkate alınarak muhtelif tasnif denemeleri düşünülebilir. Sözelimi yalnızca şeh-nâme adıyla isimlendirilmiş olanları; yazıldığı dönemlere göre manzum, mensur olarak sınıflandırmanın yanında yazıldığı dil ya da diller bazında da bir gruplandırma yapılabilir. Ayrıca sayısal veriler ışığında eserlerin asırlara, dönemlere göre telif edilme yoğunlukları tespit edilerek ayrıca bir tasnif yapılabilir (Grafik-2). Sultan Süleyman devri Süleymân-nâme, şeh-nâme, fetih-nâme, gazâ-nâmeleri gibi bir döneme ya da tarihi kişiliğe endeksli bir tasnif, dönemi türlü yönlerden bir bütün olarak değerlendirmeye fayda sağlayabilecektir.

Grafik 2 Süleymân nâmelerinin yazılış tarihlerinin yüzyıllara dağılımı:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Klasik edebiyatta *Selim-nâme* türündeki eserlerin kronolojik anlamda devamı olarak görülebilecek eserler, bir bakıma *Süleymân-nâmelerdir*. *Süleymân-nâmeler*; Türk edebiyatında isim benzerliği ve saltanatlarının görkemliliği sebebiyle iki Süleyman üzerine kurgulanmış eserlerdir. Bunlardan ilki Süleyman Peygamber'in hayatı, saltanatı, mucizeleri; ikincisi de Kanunî Sultan Süleyman'ın sancak beyliği, padişahlık dönemi, seferleri ve zaferlerini konu edinen eserlerdir. Hem Süleyman Peygamber hem de Kanunî Sultan Süleyman'dan bahseden eserlerin pek çoğunun *Süleymân-nâme* adıyla anılması, ismi aynı olan bu iki tarihî şahsiyetin dünyaya hükmeden bir saltanat sürmüş olmaları sebebiyledir (Karataş, 2009: 55-59).

Süleyman isminin bağımsız bir beyitten kıssaları mevzu edinen müstakil eserlere kadar etki alanı geniş bir hususiyeti bulunmaktadır. Aşağıda açıklanacağı üzere, Süleyman Peygamber klasik edebiyatta telmih, teşbih ve mecaz unsuru olarak adı sıklıkla geçen şahsiyetlerdendir. Kanunî Sultan Süleyman ise uzun süreli saltanatında pek çok sefer, zafer ve fethi gerçekleştiren padişah olma özelliği ile muhtelif pek çok esere konu olmuştur. Süleyman Peygamber ve Sultan Süleyman'ı anlatan eserlerin kendi aralarında bazı ortak özellikleri bulunmaktadır.

A. Süleyman Peygamber'i Konu Edinen Eserlerin Müşterek Hususiyetleri

A.1. Muhteva Yönünden

Süleyman Peygamber'in hayatı, menkıbevî kişiliği etrafında oluşturulmuş eserlerde metin bütünlüğü içerisinde genel olarak müşterek bazı konu başlıkları şunlardır:

Hız. Süleyman'ın peygamber oluşu, sultanlığı, tahtı, Hüdhüd, Belkıs, Veziri Âsaf, zenginliği, haşmeti, adâleti, başta kuşlar olmak üzere bütün mahlukâtın dilini bilmesi ve onlarla anlaşması, cinlerle irtibatı, divan kurması, rüzgârın, cinlerin ve bütün varlıkların Süleyman Peygamber'in emrinde olması, atları, karınca hikayesi, mührü, âsâsı, yüzüğü, ihtişamlı yapılar yaptırması, savaşları gibi konu başlıkları etrafında kurgulanır (Karataş, 2009: 55-59; Gültekin, 2006: 217-237). Konu işlenişinde her bâb kendi içinde bir bütün olduğu gibi birkaç bâbın kendi içinde oluşturduğu konu bütünlüğü de görülebilmektedir.

A.2. Şekil Yönünden

Klasik edebiyatta Süleyman Peygamber'le ilgili olan eserler umumiyetle manzum ve mesnevî nazım biçimiyle telif edilmiştir. Uzun Firdevsî'nin *Süleymân-nâme-i Kebîr*'i gibi manzum-mensur karma biçimde olanları da bulunmaktadır. Genellikle aruzun kısa kalıplarıyla telif edilen eserler, yine Uzun Firdevsî'nin eseri dışındakiler, hacim olarak 800 beyit ile 5000 beyit aralığında telif edilmişlerdir.

B. Kanunî Sultan Süleyman'ı Konu Edinen Eserlerin Müşterek Hususiyetleri

B.1. Muhteva Yönünden

Kanunî döneminde fetih ve refah seviyesinin yükselmesiyle birlikte pek çok edebî, tarihî eser yazılmıştır. Bu eserlerin çoğunluğu araştırmacılar tarafından bilinmektedir. Ancak bir bölümünün muhtevası tam olarak araştırılmamıştır (Özcan, 2006: 115-154; Severcan, 1999: 301-317; Afyoncu, 2007: 46-54; Kaytaz, 2014: 145-163). Sultan Süleyman devrinde (1520-1566) telif edilen eserlerin bazıları bir seferi, fethi ya da Kanunî'nin uzun saltanat yıllarındaki olayların bir kısmını içermektedir (TDVİA, 1988, C. 38: 124). Sultan Selim dönemini kısaca anlatıp tafsilatlı bir şekilde I. Süleyman dönemini anlatan eserler bulunduğu gibi Kanunî'nin vefatından çok sonraları telif edilmiş ve IV. Murad'a sunulmuş olan *Süleymân-nâmeler* de bulunmaktadır (Levend, 2000: 67). Tarihî bilgiler açısından zengin olan *Süleymân-nâmeler*, manzum ya da mensur olarak hayli geniş konu başlıkları içermektedir. Bu bâb başlıkları genellikle Farsça'dır, nadiren de olsa Türkçe adlandırılmış bâb başlıkları görülebilmektedir (bkz. Türkçe bâb başlıkları için Hâkî'nin *Süleymân-*

nâmesi). 87 bâbdan oluşan Matrakçı Nasuh'un eserinin bazı bâb başlıkları muhtevaya örnek teşkil etmesi açısından aşağıda gösterilmiştir:

1. Haber-i müşâvere-kerden-i Süleymân-ı zamân ez-ahvâl-i düşmen-i bed-âmâl ve avdet nümûden ez-Tebrîzbe-cânib-i Kal'a-i Van
2. Haber-i muhârebe-i Kal'a-i Van ve feth-şüden bi-inâyeti'llâhi'l-Melikü'l mennân
3. Haber-âmeden ez-şâh-ı hûn-rîz ez-cânib-i İşkemberd Gelemberd be-Sarusu bâ-asker-i dalâlet-engîz
4. Haber-i avdet-nümûden-i hazret-i Hudâvendigâr ez-Kal'a-i Van be-kasdân-ı tâ'ife-i eşrâr
5. Haber-âmeden-i şâh-ı pür-telbîs ez-cânib-i Cisir-i Çoban be-sahrâ-yı Muş ve Bitlis
6. Haber-i âgâh-şüden-i mîr-i mîrân-ı Erzurum ve Sivas ve Karaman ez-âmeden-i şâh-ı bî âmân
7. Haber-i ceng-kerden-i mîr-i mîrân-ı Erzu(rûm) bâ-ismâ'îl ve Behrâm-meyşûm der-ân merzbûm
8. Haber-i âgâh-şüden-i pâdişâh-ı felek-dest-gâh ez-ahvâl-i şâh-ı gümrâh ve firistâden-i Ahmed Paşa bâ-asker-i nusret-penâh ez-cânib-i Kal'a-i Çapakçur ve Derbend-i Çeper ve Kığı
9. Haber-i teveccüh-nümûden-i Elkâs be-cânib-i Hemedân ve Dergüzin ve Sehlali ve Gazvîn
10. Haber-i teveccüh-nümûden-i pâdişâh be-kasd-ı ân-şâh-ı gümrâh ez-cânib-i Kal'a-i Ergani ve Palu ve Harpud
11. Haber-i ilgar-kerden-i mîr-i mirân-ı Van ber-ser-i ân-tâyife-i tuğyân ve gâret-kerden-i behâyim-i îşân der-Karadere
12. Haber-i muhârebe-i Osmân Paşa bâ-sürh-serân der-fezâ-yı Tercan ve inhizâm-yâften
13. Haber-i avdet-nümûden-i şâh-ı hûn-rîz ez-Erzincan be-cânib-i Tebrîz
...(Toklucu, 2010: XXXI)

B.2. Şekil yönünden

Kanunî devrini anlatan eserlerin şekli yapısı çeşitlilik göstermektedir. Manzum, mensur biçimde olanlarının yanında Gubârî'nin eseri gibi hem manzum hem mensur eserler de telif edilmiştir (TDVİA, 1988, C. 38: 125). Kanunî Sultan Süleyman konulu manzum *Süleymân-nâmeler* mesnevi nazım biçimiyle ve aruzun kısa kalıplarıyla telif edilmişlerdir. Sözelimi Hâkî'nin *Süleymân-nâme*'si *feûlün/feûlün/feûlün/feûl* kalıbıyla yazılmıştır.

Türk edebiyatında Süleymân-nâme adıyla isimlendirilmediği halde muhtevası itibarıyla Süleymân-nâme özelliği gösteren pek çok eser bulunmaktadır. Zafer-nâme, fetih-nâme, gazâvât-nâme adı altında Süleymân-nâmelerle aynı istikamette yazılan bu eserlerin daha geniş bir bakışla ele alınması; devri edebî, tarihî açıdan daha anlaşılır kılacaktır. Yurtiçi ve dışındaki kataloglarda sözü edilen konu ile ilgili eserlerin incelenmesi bilgi alanını genişletecektir. Türk edebiyatında her iki Süleyman'ı konu edinen ve büyük çoğunluğu biyografik kaynaklarda zikredilen eserler aşağıda belirtilmiştir:

Türk edebiyatında telif edilmiş başlıca *Süleymân-nâmeler*:

1. Uzun Firdevsî, *Süleymân-nâme-i Kebîr*

Firdevsî-i Rûmî, Firdevsî-i Taviil ya da Uzun Firdevsî olarak bilinen Bursalı Hızıröğlü İlyas, II. Bayezit'in emriyle gayet hacimli bir *Süleymân-nâme-i Kebîr* telif etmiştir (Genç, 1995: 12; Tanyıldız, 2007: 167). Ancak *Kutb-nâme* adlı esere göre Firdevsî, Fatih Sultan Mehmet döneminde bu eseri yazmaya başlamıştır (Olgun-Parmaksızoğlu, 1980: XIII; Erdem, 2005: 7; Erdem, 2005: 1). Rumî, Süleyman Peygamberle ilgili bütün kıssa ve rivayetleri bir araya getirerek geometri, tıp, felsefe, yıldızlar ilmi ile ilgili bilgileri de ilave etmiştir. Eser, 366 cilt 1830 meclis olarak tasarlanmıştır (Akkaya, 1997: 30). Nazım ve nesir karışık olarak yazılan, bir nevi ansiklopedik bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

forma sahip denilebilecek bu eser, seksen bir ciltten oluşmuştur (Olgun, 1978: 180; Köprülü, 1988, C. IV: 649; Erdem, 2005: 1, Şakar, 2007: 724). Ata Çatıkkaş, eserin 1-5. ciltlerinin Fatih döneminde, 6-80. ciltlerinin II. Bayezid zamanında ve 81. cildinin de Yavuz Selim döneminde kaleme alındığını belirtir (Çatıkkaş, 1983: 169-178; Tanyıldız, 2007: 168). Eserde manzum kısımlar, mensur kısımların bir tekrarı şeklindedir. Eserin önemli bölümünü oluşturan nesir kısımlarının en önemli özelliği dilinin çok sade olması ve Türkçe açısından zengin malzeme içermesidir (Güleç, 2006: 243-260). Dil ve üslûp bakımından dönemindeki eserlerden farklılıklar gösteren *Süleymân-nâme-i Kebîr*, bu özelliği ile yeni bir dönemin temel eserlerinden biri olma izlenimini vermektedir (Usta, 2009: 64). Firdevsî-i Rûmî, düşünce, bilgi ve gözlemlerini yaklaşık olarak 900 000 beyitle ifade ederek, Türk edebiyatında kendine önemli bir yer edinmiştir (Çatıkkaş, 1975: 186-190).

Mahlasının uzun olmasına sebep olacak kadar ayrıntıya sahip olduğu rivâyet edilen eserin bir kısmının yakılarak imha edildiği söylenmektedir. *Süleymân-nâme-i Kebîr*, *Kur'ân* dışındaki diğer semâvî dinlerdeki rivâyet ve kıssalardan yararlanarak Süleyman Peygamber dışındaki peygamberlerin kıssalarının yanında pek çok efsane, destan ve halk hikayesi anlatılmı da eserine dahil ettiği için yekpâre bir Süleymân-nâme sayılmamaktadır. Bu bağlamda Firdevsî-i Rumî, sözü edilen eserin girişinde rivayetlerinden de yararlandığı Serezli Sâdî'nin yaklaşık 3500 beyitlik Süleyman (Peygamber) kıssasından söz etmektedir. Bu eser baştan sona sadece bir peygamberin kıssalarını ihtiva etmekle beraber esere henüz rastlanılamamıştır (Karataş, 2009: 56).

2. Hâkî, *Kıssa-i Süleymân*

Hâkî mahlaslı bir şair tarafından telif edilen eser, tamamıyla Süleyman Peygamber'in *Kur'ân*'da nakledilen bazı kıssalarını konu edinmektedir (Alper, Yayımlanmamış İnceleme Metin: 23-25). Eserin "Der-Medh-i Pâşâ-yı Sa'âdet Ma'den-i Cûd ü Sehâvet" bâbında Gâzi Paşa isminde bir devlet adamına ithaf edildiği belirtilmektedir. *Feilâtün/ feilâtün/ feilün* vezniyle telif edilen, telif ve istinsah tarihi bulunmayan eser, 39 varaklık bir mesnevidir. Beyit sayısı 800 olan eserde 8 beyitlik bir kaside bulunmaktadır. 31 bâb başlığı olan *Süleymân-nâme*'nin bâb başlıklarının andlandırılması ise Farsça'dır. Bâb başlıkları:

1. Der-Na't-i Nebiyyü'l-Harameyn Sâhibü'l-Kâb-e Kavseyn
2. Der-Na't-i Çâr- Yâr-ı Güzîn
3. Der-Medh-i Pâşâ-yı Sa'âdet Ma'den-i Cûd ü Sehâvet
4. Hâzâ Kaside-i Hazret-i Pâşâ-yı Dârü's-sa'âdet
5. İbtidâ Kerden-i Der-Kitâb Ki Fezâil-i Hazret-i Bârî-i Hudâ
6. Şürû' Kerden-i Der-Kitâb
7. Taleb Kerden-i Bülbül
8. Şî'r-i Bülbül
9. Hitâb Kerden-i Bülbül Bâ Gül
10. Cevâb Dâden-i Gül Bâ Bâğbân
11. Hitâb Kerden-i Bülbül Bâ Gül

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer2014

12. Cevâb Dâden-i Bâz Bâ Bülbül
13. Hikâyet Kerden-i Bâz Bâ Bülbül
14. Hâstenden-i Şâh Bâ Gedâ
15. Cevâb Dâden-i Bülbül Bâ Bâz
16. Hitâb Kerden-i Bâz Bâ Bülbül
17. Resenîden-i Bâz ü Bülbül Bâ Süleymân
18. Âmeden-i Bülbül Bâ Huzûr-ı Süleymân
19. Hitâb Kerden-i Süleymân Bâ Bülbül
20. Hikâyet Kerden-i Süleymân Bâ Bülbül
21. Cevâb Dâden-i Bülbül Bâ Süleymân
22. Hikâyet Kerden-i Bülbül Bâ Süleymân
23. Hikâyet Kerden-i Süleymân Bâ Mürgân
24. Hikâyet Kerden-i Gürbe Bâ Mûş
25. Cevâb Dâden-i Bülbül Bâ Süleymân
26. Hitâb Kerden-i Bülbül Bâ Mürgân
27. Hikâyet Kerden-i Bülbül Bâ Mürgân
28. Hitâb Kerden-i Bülbül Bâ Tâvûs
29. Hitâb Kerden-i Bülbül Bâ Tûtî
30. Hitâb Kerden-i Bülbül Bâ Bâz
31. Hikâyet Kerden-i Bülbül Bâ Mürgân

3. Şemseddin Sivasî, *Süleymân-nâme* ya da *Süleymâniyye*

Baştan sona Süleyman Peygamber kıssalarını ihtiva eden eser, aruzun *fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün* vezinleriyle mesnevi nazım biçiminde telif edilmiştir. Şemseddin Sivasî (ö. 1597), Şemsî mahlasıyla 16. yüzyılda telif edilmiş olan eserin açık, anlaşılır ve akıcı bir üslubu bulunmaktadır (Balcı, 2007, C. II: 1001). 1684 beyitlik mesnevinin konusu *Kur'ân*'daki Süleyman Peygamber kıssaları ile tamamen örtüşmektedir. Şairin mutasavvıf kişiliğinin etkisiyle tasavvufi derinlikte misallerle öğretici bir özelliğindedir (Akkaya, 1988: 15-17; Aksoy, 2005: 20-22; Karataş, 2009: 56).

4. Hadidî, *Süleymân-nâme*

Sehî Bey ve Latifî, Hadidî (16. yy) mahlasıyla bilinen bir şairin *Süleymân-nâme* adlı eserinin olduğunu naklederler ancak Kâtip Çelebi, *Keşfü 'z-Zünûn*'da bu eserin manzum bir *Târih-i Âl-i Osmân* olduğunu söylemektedir (Canım, 2000: 222; Babinger, 1982: 67).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

5. Mahremî, *Şeh-nâme (Süleymân-nâme)*

Mahremî (ö. 1535) (Tatavlı) 'nin yazdığı üç ciltlik *Şeh-nâme*'nin üçüncü cildinin bir kısmı *Süleymân-nâme*'dir. Müellifin rivayetleri derleyerek tasannu ve gösterişe kaçmayan bir dille oluşturduğu eserin ilgili bölümü Kanunî devrinin övgüsüyle başlar; Eflak ve Boğdan'ın vergiye bağlanmasıyla sona erer (TDVİA, 1988, C. 38: 126; Aynur, 1993). Mahremî bu eserinde sadece sefer ve savaşları anlatmamış, aynı zamanda dönemin ahlâk anlayışını ve dünya görüşünü de dile getirmiştir (Demirel, 2005: 49-66). Akıcı bir anlatımı olan *Şeh-nâme*'nin bu cildinde kronolojiye uygun olarak Yavuz Sultan Selim'in ölümü ve cenaze töreni ardından I. Süleyman'ın (Kanunî) tahta çıkması, İstanbul'un tasviri, Osmanlı'ya ihânet eden Canberdî Gazâlî'nin Ferhad Paşa tarafından idam edilmesi, Macaristan seferi, Bögürdelen ve Belgrad kalelerinin fethi, Serem ve Zemin kalelerinin alınması, Rodos seferi ve Rodos'un fethi gibi hadiseler anlatılır. Mahremî'nin *Süleymân-nâme*'sinde 1520-1526 arasında cereyan eden olayların anlatımı yer almaktadır. Eserin dil ve üslûp özelliklerine bakıldığında Mahremî'nin sanatçı kimliğinin tarihçi kimliğinin önünde olduğu izlenimi ortaya çıkmaktadır (Aynur, 1993; Aynur, www. Ottoman Historian.org/).

6. Bursalı Şemsî, *Süleymân-nâme*

Osmanlı Müellifleri'nde Bursalı Şemsî'ye (16. yy) ait olduğu belirtilen eserin müellifi hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Ancak Latifî (Canım, 2000: 329) ve Beyânî (Sungurhan Eydurhan, 2008: 97) tezkirelerinde Bursalı Kara Şemsî isimli bir şairin adı geçmektedir. Söz konusu şairin 1519'da Kanunî'nin cülûsundan önce vefat ettiği dikkate alındığında kaynaklarda adı geçmeyen başka bir Bursalı Şemsî olma ihtimali ortaya çıkmaktadır (Levend, 2000: 67).

7. Sinan Çavuş, *Süleymân-nâme*

Sinan Çavuş'un (16. yy) *Süleymân-nâmesi* aynı zamanda *Târih-i Feth-i Sikloş ve İstol-Belgrad* adıyla da bilinmektedir (Duran, 1998). 1542-1543 arasında geçen olayları ihtiva eden eserin Matrakçı Nasuh'un telif sırasına göre farklı adlandırılmış *Mecmau't-Tevârih*'in cüzlerinden olduğu düşüncesi hâkimdir (TDVİA, 1988, C. 28: 143-146). Ancak bu eser Sinan Çavuş'un telif ettiği eser olarak neşredilmiştir (TDVİA, 1988, C. 38: 125). Sade bir üslûpla yazılan eserin güvenilirliği yazarın ne gördüyse onu kaydettiğinin doğruluğu ile tasdik edilmiştir. Eser 32 minyatüre sahiptir. Bunların bir kısmı minyatür sanatının örnekleri olarak çokça kullanılmıştır (Severcan, 2007: 12).

8. Bostân Çelebi, *Süleymân-nâme ya da Gazâvât-ı Sultân Süleymân*

Müellif (ö. 1570), Kanunî'nin tahta çıktığı 1520 yılından 1539 yılına kadar geçen olayları tahkiye etmektedir. Bostân Çelebi, asıl adı Mustafa olup Kanunî Sultan Süleyman'ın çağdaşdır. Kanunî ve eserde adı geçen diğer şahıslar hakkında kullandığı ifade, verdiği tafsilât ve bu malûmatın doğruluğu, eserin, bu kimseler hayatta iken yazılmış ve aynı zamanda hâdiselerin müellif tarafından görülmüş olduğu hususunda şüphe bırakmamaktadır (Yurdaydın, 1950: 203). Eser, yanlışlıkla Ferdî isimli bir şahsa atfedilmişse de sonradan başka nüshaları da bulunmuş ve yukarıda ismi zikredilen müellife ait bir eser olduğu anlaşılmıştır (Yurdaydın, 1955: 137-202; Römer, 1997: 401-418). Edebî yönüyle de dikkate değer bir eser olan *Süleymân-nâme*, ilgili dönemi anlatan tarihî kaynakları tamamlamaktadır. Bostân Çelebi'nin sarayla irtibatlı olması nedeniyle eserde saray içiyle ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Eserin yurt içinde ve dışında dört nüshası bulunmaktadır.

9. Gubârî, *Kenzü'l-Cevâhiri's-Seniyye fi Fütühâti's-Süleymâniyye*

Gubârî'nin (ö. 1566) *Şâh-nâme* ya da Kanunî'ye ithafen yazıldığı için *Süleymân-nâme* ismiyle de bilinen eserin dibâcesinde geçen özgün adı *Kenzü'l-Cevâhiri's-Seniyye fi Fütühâti's-Süleymâniyye*'dir. Dili Farsça olan ve sebab-i telif kısmında padişahın fermanı üzerine kaleme

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer2014

alındığı belirtilen eser, Firdevsî'nin *Şeh-nâmesi*'ne nazire olarak aynı vezinle 1551'de yazılmaya başlanmıştır (Parmaksızoğlu, 1950: 354). Asıl adı Kireççi-zâde Mahmûd Çelebi olan ve Gubârî mahlasını kullanan şair, eserini bizzat şahit olduğu zaman dilimi çerçevesinde Yavuz Sultan Selim döneminden başlatarak Kanunî'nin ilk dönemlerine, Canberd Gazalî isyanına kadar getirir. Daha önce telif edilmiş kaynakların incelenmesiyle geliştirilmiş olan eser, Kanunî'nin daha ileriki saltanat yıllarını anlatması yönüyle de önemlidir (TDVİA, 1988, C. 38: 125).

10. Şemseddin Mehmed Sivasî, *Süleymân-nâme*

Topkapı Kütüphanesi kayıtlarında eserin müellifinin Şemseddin Mehmed Sivasî (16. yy) olduğu belirtilmekte ise de eserin içinde söz konusu isim geçmemektedir. IV. Murad'a takdim edilen eser, Kanunî'nin cülûs tarihi olan 1520 tarihinden 1566'da ölümüne kadar geçen süreç içindeki olayları anlatmaktadır. Eserin hâtime kısmında şehzâdeler, vezirler ve âlimlerin isimleri geçmekte olup eser, Farsça dua ile bitmektedir (Levend, 2000: 67).

11. Karaçelebi-zâde Abdülazîz, *Süleymân-nâme*

Karaçelebi-zâde (ö. 1657), Kanunî döneminden sonra, hayli gösterişli bir dille yine Sultan Süleyman'ın saltanat dönemini cülûsundan ölümüne kadar kesintisiz anlatmıştır (Levend, 2000: 65). Pek çok nüshası bulunan eserin bazı nüshaları IV. Murad dönemine kadar geçen olayları ihtiva etmektedir. Karaçelebi-zâde'nin *Süleymân-nâmesi*, Hoca Sa'deddin Efendi'nin *Tâc'ü't-tevârih* adlı eserine zeyildir.

12. Senâyî, *Süleymân-nâme*

Süleymânîyye, *Fütühât-ı Sultân Süleymân* olarak da adlandırılan eser; takriben 4500 beyitten oluşan bir mesnevidir. Olaylara şahit olanların nakillerine dayanılarak oluşturulan eser, Boğdan Seferi sonuna kadar geçen olayları nakleder (TDVİA, 1988, C. 38: 126). Muhtasar bir eser özelliğinde olan mesnevi, çağı anlatan eserleri destekler konumdadır. *Süleymân-nâme* müellifinin aynı zamanda bir önceki dönem eserlerinden *Selim-nâme*yi de telif eden Senâyî (16. yy) adlı şair olabileceği düşünülmektedir (Levend, 2000: 66).

13. Kastamonulu Harîrî, *Süleymân-nâme*

Latifî'ye göre; tarih ve muammaları ile tanınan Abdülcélil Harîrî (ö. 1534), gâyet gösterişli bir üslûpla tarih ve muammaya hakimiyetini de gösterdiği bir manzum eser kaleme almıştır. Ancak esere şu ana kadar rastlanılamamıştır (Levend, 2000: 67).

14. Tebrizli Şâhî bin Kâsım Çelebi, *Süleymân-nâme*

Latifî'ye göre Şâhî (ö. 1538), İran'dan Anadolu'ya gelen Türk asıllı şairlerden olup eserinde Kanunî dönemindeki belli başlı olaylardan bahsetmiştir (Levend, 2000: 67). Eser hakkındaki bilgiler biyografik kaynaklarda nakledilenle sınırlı olduğundan dili hakkında kesin kanaat bulunmamaktadır. Ancak, Latifî'nin şaire ait Türkçe başka bir beyit nakletmesinden yola çıkılarak eserin dilinin de Türkçe olabileceği ihtimal dairesindedir (Canım, 2000: 322). Ancak Kınalı-zâde Hasan Çelebi de tezkiresinde şairin Farsça bir beytini nakletmektedir (Sungurhan Eyduvan, 2009: 422). Bu nedenle eserin kesin olarak Türkçe ya da Farsça olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

15. Hayâtî, *Süleymân-nâme*

Atâ Tarihi'nde (Tayyâr-zâde Ahmet Atâ, 1292, C. IV: 158) Hayâtî (16. yy) isimli bir şair tarafından yazıldığı aktarılan eser, şu ana kadar bulunamamıştır. Hayâtî'ye atfedilen *Şâh-nâme* veya *Selim-nâme* adlı bir eserden de bahsedilmekle birlikte bu eser de elde değildir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

16. Matrakçı Nasûh, *Süleymân-nâme*

Kanunî dönemi müverrihlerinden olan Matrakçı Nasûh'un (ö. 1564) söz konusu eserinde Sultan Süleyman'ın yaklaşık olarak 30 yıllık saltanat dönemini anlatmaktadır (Erkan, 2011: 181-197; Yurdaydın, 1965: 329-354). Aslında Matrakçı Nasûh, genel anlamda bir dünya tarihi denilebilecek *Mecmau't-tevârih* kaleme almıştır. Bu büyük eserin bazı cüzlerine farklı isimler verilse de cüzlerin tamamı, Kanunî devri tarihini de içine alan genel tarihi meydana getirmektedir (TDVİA, 1988, C 38: 125).

17. Fethullah Ârifî Çelebi, *Süleymân-nâme*

Farsça kaleme alınan *Süleymân-nâme* adlı minyatürlü yazma eser, Kanunî Sultan Süleyman tarafından atanan ilk sehnâmecî Fethullah Arif Çelebi'nin (ö. 1562) 1558'de tamamladığı *Şâh-nâme-i Al-i Osman*'ın beşinci cildidir (Adıgüzel Toprak, 2007: V; Çelik, 2009). Ârifî Çelebi'nin (ö. 1561), beş cilt olarak planlanan ve hepsi de minyatürlerle süslenen *Şeh-nâme-i Âl-i Osmân*'nın I.cildi peygamberlere, II. cildi İslâmiyet'in doğuşuna, III. cildi eski Türk devletleri ve Selçuklular'a, IV. cildi Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna, V. cildi ise Kanunî'nin tahta cülûs ettiği 1520'den 1555'e kadarki 35 seneye tahsis edilmiştir. Sözü edilen eserlerden günümüze I ve V. ciltler eksiksiz, son bölümü eksiktir. IV. ile II. ciltten ise birkaç minyatür gelebilmiş, III. cilt ise bütünüyle kaybolmuştur. 60.000 beyit olduğu rivayet edilen *Şeh-nâme*'nin en büyük bölümünü (yaklaşık 36.000 beyit) *Süleymân-nâme* adını taşıyan V. cilt oluşturmaktadır. On beşer satırlık dört sütun halinde güzel bir nesta'likle yazılmış ve altmış dokuz minyatürle süslenmiş olan bu eser (Atıl, 1986: 55-59) Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Hazine, nr. 1517); (TDVİA, 1988, C. 3: 372; C. 38: 126) ve Topkapı Sarayı Hazine koleksiyonunda kalmış tek cilttir (Adıgüzel Toprak, 2007: 30; Tekin, 2013: 66). *Şâh-nâme-i Âl-i Osman*, Osmanlı hanedanlığına ait ilk resimli ve resmî tarihtir (Adıgüzel Toprak, 2007: 28).

18. Celâl-zâde Kocanişancı Mustafa Paşa, *Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*

Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Paşa (ö. 1567)'nin *Tabakâtü'l-Memâlik* adlı eseri bir nevi *Süleymân-nâme*'dir. Bir kronik olmasına rağmen (TDVİA, 1988, C.38: 127) hacim ve içerik olarak hayli geniş olan eserin tam adı, *Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*'tir. Müellif, eserini 30 tabakaya ayırmış, son tabakasında da Kanunî'nin dönemini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Bu eserde anlatılan olaylar, Kanunî'nin cülûsundan (1520) başlar ve Süleymâniye Külliyesi'nin bitimine (1557) kadar gelir (Levend, 2000: 64).

19. Kemalpaşa-zâde, *Zafer-nâme-i Sultân Süleymân*

Kemalpaşa-zâde (ö. 1534) diye anılan müellifin asıl adı Şemseddin Ahmed'dir. II. Bayezid tarafından Türkçe bir Osmanlı tarihi yazmakla görevlendirilen Kemalpaşa-zâde, *Tevârih-i Âli Osmân* adlı büyük eseri meydana getirmiştir. Eserin her biri bir padişah dönemine ayrılan defterlerden oluşur (Özcan, 2013: 149). Kemalpaşa-zâde'nin *Tevârih-i Âli Osmân* adlı eserinin X. defteri yine konu ile ilgili kaynaklarda tamamıyla Kanunî dönemini anlatan *Zafer-nâme-i Sultân Süleymân* ya da *Süleymân-nâme* olarak zikredilmektedir. Osman Gazi'den itibaren Kanunî'ye kadar olan on padişahın, herbirine birer cilt tahsis edilmek üzere, döneminin anlatıldığı eserin son bölümünü müellif, Ungurus Seferine ayırmıştır (Levend, 2000: 44).

20. Eyyûbî, *Süleymân-nâme ya da Menâkıb-ı Sultân Süleymân Hân*

Eyyûbî'nin eseri, Kanunî'nin Belgrad seferinden başlayarak Rodos, Budin, Peç, Almar gibi önemli seferlerinin anlatıldığı manzum bir eserdir. Nahcivan Seferine kadar olan bu bölümlerin ayrıntılı olarak anlatımının ardından müellif, Sultan Süleyman'ın kutsal topraklar başta olmak

üzere tüm Osmanlı ülkesinde yapmış olduğu vakıf ve hayratlardan söz etmiş, dönemin mimarî faaliyetleri anlatılmıştır (Mercan, 2003: 119).

21. Taşlıcalı Yahyâ, *Süleymân-nâme*

Biyografik kaynaklardan sadece *Sicill-i Osmânî*'de sözü edilen eser hakkında Mehmed Süreyya, "2000 beyit kadar yazıldıysa da tamamlanamamıştır." demektedir (Akbayır, 1996, C. IV: 634). Âgâh Sırrı Levend, *Meşâirü'ş-Şuârâ*'nın Yahyâ maddesinde Sultan Süleyman'ın kendisine bir dönem sığınan Safevî şeh-zâdesi Elkas Mirza ile İran seferine çıktığı dönemde Taşlıcalı Yahyâ'nın Hayâlî Beg arasındaki muaraza üzerine söylediği kasideye değinerek sözü edilen *Süleymân-nâme*'nin bu olduğunu iddia etmektedir (Kılıç, 2010: 676; Levend, 2000: 68).

22. Hâkî, *Süleymân-nâme*

Niğde kadısı Hâkî'nin eseri, 5176 beyitten oluşmuştur. Mesnevi nazım biçiminde ve *Şâh-nâme* vezniyle kaleme alınmıştır. Geleneksel mesnevi tertibine büyük ölçüde uygunluk göstermektedir. Bismele, hamdele girişiyile başlayan mesnevi peygamber, çâr-yâr-ı güzîn, pâdişah ve vezir-i azam övgüsüyle devam eder. Birinci kişi ağzından olayların anlatıldığı eserin sebeb-i telif bölümü "Sebeb-i nazm-ı in ceride-i nîk-fâl ve defter-i i'zâz ü iclâl ve beyân-ı 'ac-z-ı suhan ve kusûr u hatâ vü noksân ü fütûr 'atabe-i 'âlem-penâh ve der-sa'âdet-i destgâha 'arz olundu" başlığı altında anlatılır. Bu bölümde Hâkî, *Süleymân-nâme*'yi saraydan gelen emir üzerine yazdığını belirtmektedir. Eserde biri 6 diğeri 5 bentten oluşan iki de muhammes bulunmaktadır. 208 bâbdan meydana gelen eserin bâb adlandırmaları Türkçedir. *Süleymân-nâme*'de tevhid, na't ve devlet büyüklerinin övgülerinin yanında, Firdevsî, Câmî, Nizâmî, Ali Şir Nevaî gibi şâirlerin de övüldüğü, vasıflarının anlatıldığı bâbların bulunması önemlidir. Eserde, 1553'te başlayan İran, Nahcivan, Revan seferleri ve sonunda 29 Mayıs 1555'te imzalanan Amasya Anlaşması sonrasında Sultan Süleyman'ın İstanbul'a dönüşüne kadar geçen yaklaşık 2 yıllık zaman dilimi, yapılan savaşlar ve gelişen diğeri olaylar anlatılmaktadır.

Azmi-zâde Hâletî (Levend, 2000: 66) ve Nev'î gibi şâirlerin de *Süleymân-nâme* telif ettiği rivâyet edilse de başta Âgâh Sırrı Levend olmak üzere pek çok araştırmacı, bu iddialara katılmamaktadır. Yukarıda sözü edilen eserlere diğeri *Süleymân-nâme* yazdığı rivâyet edilen ancak eserleri hakkında kesin malumat tespit edilemeyen müellifler ve eserleri dâhil edilmemiştir.

Aşağıdaki tabloda *Süleymân-nâme* telif eden müellifler ve eserlerinin isimleri yüzyıllara göre tasnis edilerek gösterilmiştir:

15. Yüzyıl	
Müellifi	Eserin Adı
Uzun Firdevsî	<i>Süleymân-nâme-i Kebîr</i>

16. Yüzyıl	
Müellifi	Eserin Adı
Hâkî	<i>Kıssa-i Süleymân</i>
Şemseddin Sivasî	<i>Süleymân-nâme</i> ya da <i>Süleymânîyye</i>
Hadidî	<i>Süleymân-nâme</i>
Mahremî	<i>Şeh-nâme (Süleymân-nâme)</i>
Bursalı Şemsî	<i>Süleymân-nâme</i>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Sinan Çavuş	Süleymân-nâme
Bostân Çelebi	Süleymân-nâme ya da Gazâvât-ı Sultân Süleymân
Gubârî	Kenzü'l-Cevâhiri's-Seniyye fî Fütühâtî's Süleymâniyye
Şemseddin Mehmed Sivasî	Süleymân-nâme
Senâyî	Süleymân-nâme
Kastamonulu Harîrî,	Süleymân-nâme
Tebrizli Şâhî bin Kâsım Çelebi	Süleymân-nâme
Hayâtî	Süleymân-nâme
Matrakçı Nasûh	Süleymân-nâme
Fethullah Ârifî Çelebi	Süleymân-nâme
Celâl-zâde Kocanişancı Mustafa Paşa	Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik
Kemalpaşazâde	Zafer-nâme-i Sultân Süleymân
Eyyûbî	Süleymân-nâme ya da Menâkıb-ı Sultân Süleymân Hân
Taşlıcalı Yahyâ	Süleymân-nâme
Hâkî	Süleymân-nâme

17. Yüzyıl	
Müellifi	Eserin Adı
Karaçelebi-zâde Abdülazîz	Süleymân-nâme

Sonuç

Süleymân-nâmeler, Osmanlı Devleti'nin yükseliş dönemi eserlerindedir. Murâd-nâmeler ve Selim-nâmelerde olduğu gibi bir padişahın ismi; esere isim olmuş, benzerleriyle birlikte tür teşkil ederek edebiyat tarihi içerisinde yerini almışlardır. Ancak Süleymân-nâmeler, sadece Osmanlı padişahlarından Kanunî Sultan Süleyman'ı konu edinmemektedir. Yine saltanat sahibi bir şahsiyet olan Süleyman Peygamber'in menkıbevi hayatını işleyen aynı adlı eserler de mevcuttur. Kendi aralarında biçim ve muhteva yönünden ortak hususiyetleri olan Süleymân-nâmeler hakkında şimdiye kadar çeşitli araştırmalar yapılmıştır, sözü edilen eserlerle ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri ortaya konmuş, bazıları da makalelere konu olmuştur. Osmanlı tarihi ile ilgili olan Süleymân-nâmeler arasında nüshaları tespit edilenler büyük ölçüde çalışılmıştır. Süleyman Peygamberle ilgili olanlar, Kanunî'yi konu alanlara nispetle sayıca az olmasına rağmen tespit edilen eserlerin tamamına yakını çalışılmıştır. Yapılacak araştırmalara bağlı olarak her iki Süleymân-nâme çeşidinde yeni eserlere tesadüf etmek mümkün olabilecektir. Bu durum, farklı adlar altında ya da bir başka eserin içinde bir bölüm olarak Süleymân-nâme tasnifine dahil edilebilecek birtakım eserlerin olabileceği ihtimalini de akla getirmektedir. Dolayısıyla yukarıdaki istatistikî bilgileri zaman içerisinde güncellemek gerekecektir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer2014

Çalışmada sınırları çok geniş olan klasik edebiyat içerisinde, tür ismi oluşturabilecek kadar çok mevcuda ulaşılmış Süleymân-nâmeleri genel olarak tanıtmakla birlikte literatürde bulunmayan ya da ismen bahsedildiği halde muhtevâsından söz edilmeyen bazı eserlerden de bahsedilmiştir. Sözcüğü yukarıda sözü edilen Süleymân-nâmelerden, Hâkî mahlaslı bir şair tarafından telif edildiği anlaşılan ve Süleyman Peygamber kıssalarını konu edinen eser ve müellifine dair bilgiye hiçbir tezkirede rastlanmamaktadır. Diğer taraftan yine sınırlı da olsa bazı biyografik kaynaklarda ismi geçen ancak eserin muhtevâsı hakkında bilginin çok kısıtlı olduğu başka bir Hâkî'nin eseri de içerik yönünden tanıtılmıştır. Türk tarihi açısından birinci dereceden kaynaklar arasında sayılan, edebiyat tarihi açısından da ayrı bir önem taşıyan Süleymân-nâmeler'i kendi içerisinde mukayeseli okumakla birlikte bir önceki dönem eserlerinden Selim-nâmelerle birlikte değerlendirme edebiyat ve tarih dünyasına ayrı bir katkı sağlayacaktır. Bu merkezde yapılan çalışmalarla dönemin tarihi, tarihî şahsiyetlerinin özellikleri farklı bakış açılarıyla kıyaslanarak ortaya konabilecektir. Diğer taraftan birbirine yakın mevzuları işleyen müelliflerin eserleri dil, üslûp ve diğer edebî kriterler açısından incelenerek dönemin edebî zevk ve anlayışının ortaya konmasına katkı sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL TOPRAK, Filiz (2007). "Arifî'nin Süleymannâme'sindeki Minyatürlerde Saltanata İlişkin Simgeler", Sanatta Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi GSE.
- AFYONCU, Erhan (2007). "Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi", Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- AKKAYA, Hüseyin (1997). "The Prophet Solomon in Otoman Turkish Literature and The Süleymaniye of Şemseddin Sivasi", Harvard University Pres., ABD.
- AKKAYA, Hüseyin(1988). "Şemseddin Sivasi'nin Süleymâniyesi", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE.
- AKKUŞ, Mehmed (1991). "Eyyûbî-Menâkıb-ı Sultân Süleyman Han (Risâle-i Pâdişâh-nâme)", Kültür Bak. Yay., Ankara.
- AKSOY, Hasan (2005). "Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı, Eserleri", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 9, Sivas, s. 1-43.
- ALPER, Kadir (2012). "XVII. Yy. Divan Şairi Mülhimî ve Şehen-şeh-nâme-i Murâdî Mesnevisi", Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE.
- ALPER, Kadir, "Hâkî'nin Kıssa-i Süleymân'ı", (Yayımlanmamış Metin-İnceleme).
- ARGUNŞAH, Mustafa (2009). "Türk Edebiyatında Selîm-nâmeler", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/8 Fall, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.936>, p. 31-47.
- Âşık Çelebi (2010). "Meşâirü's-Şuârâ", Haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay. C. II., İstanbul.
- ATIL, Esin (1986). "Süleymanname: The Illustrated History of Süleyman the Magnificent", National Gallery of Art, Harry N. Abrams, New York.
- AYNUR, Hatice (1993). "Mahremî ve Şeh-nâme'si: I. Kısım Yavuz Sultan Selim Dönemi: İnceleme-Metin-Sozlük-Dizin", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE.
- BABİNGER, Franz (1982). "Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri", Çev. Coşkun Üçok, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

- Beyânî (2008). “Tezkiretü’ş-Şu‘arâ”, Haz. Aysun Sungurhan Eyduran, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ÇATIKKAŞ, M. Ata (1983). “Türk Firdevsî’si ve Süleymannâme-i Kebîr”, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul, s. 169-178.
- ÇATIKKAŞ, M. Ata (1975). “Firdevsî-i Rûmî’nin Satranç-nâme-i Firdevsî’si”, Türk Dünyası Araştırmaları, S. 37, İstanbul, s. 186-198.
- ÇELİK, Ahmet Faruk (2009). “Fethullah Ârifî Çelebi’nin Şah-nâme-i Âl-i Osmân’ından Süleyman-nâme”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE.
- DEMİREL, Şener (2005). “16. yüzyıl Divan Şairlerinden Mahremi ve Şütür-nâmesi”, Milli Folklor Dergisi Uluslararası Halkbilimi Dergisi, 65, Nisan, s. 49-66.
- ERDEM, Mehmet Dursun (2005). “Kitâb-ı Kıssanâme-i Süleymân Aleyhisselâm Üzerine Söz Dizimi Çalışması (Süleymân-nâme 74. cilt)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE.
- ERDEM, Mehmet Dursun (2005). “Kitâb-ı Kıssanâme-i Süleymân Aleyhisselâm ve Söz Dizimi Özellikleri”, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, C. 4, S. 1, s. 1-8.
- ERKAN, Davut (2011). “Matrâkçı Nasûh’un Hayatı ve Eserleri Üzerine Notlar”, Osmanlı Araştırmaları, The Journal of Ottoman Studies, İSAM, S. 37, s. 181-197.
- GENÇ, Gülnaz (1995). “Firdevsî-i Rûmî-Süleymân-nâme [XXV ve XXVI. ciltler] Giriş, Metin, Sözlük”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE.
- GÜL, Meltem (2013). “Kanunî’nin Macaristan Seferine Işık Tutan Bir Eser: Enîsü’l- Guzzât”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4286>, p. 311-319.
- GÜLEÇ, Hamdi (2006). “Süleymân-nâme’de Eski Türk Destanlarına Ait Unsurlar, Dil-Üslûp ve Motifler”, Bilig, S. 36, s. 243-260.
- GÜLTEKİN, Emine (2006). “Âşık Edebiyatında Peygamber Kıssaları”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- KARATAŞ, Ahmet (2009). “Süleymân-nâmeler”, Yağmur, Sayı 42, C. 42, s. 55-59.
- Kâtib Çelebi (2007). “Keşfü’z-Zünûn”, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Çev. Rüştü Balı, C. II, İstanbul.
- KAYTAZ, Fatma (2014). “Târih-i Sefer-i Zafer – Rehber-i Alaman Adlı Eserinin Tanıtımı Dolayısıyla Celâlzâde Salih’in Süleymannâme’si Hakkında Bazı Yeni Çıkarımlar”, Osmanlı Araştırmaları, The Journal of Ottoman Studies, İSAM, S. 43, s. 145-163.
- Kınalızâde Hasan Çelebi (2009). “Tezkiretü’ş-Şu‘arâ”, Haz. Aysun Sungurhan Eyduran, Ankara.
- İslam Ansiklopedisi (1988). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 3, 28, 38, İstanbul.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1988). “İslam Ansiklopedisi, Firdevsî-i Tavîl maddesi”, MEB Yay., C.IV., Ankara.
- Latifi (2000). “Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsiratü’n-Nüzemâ (inceleme-Metin)”, Haz. Rıdvan Canım, AKM Başkanlığı, Ankara.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer2014

- LEVEND, Âgâh Sırrı (2000). “Gazâvât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazâvât-nâmesi”, TTK Basımevi, Ankara.
- Mehmed Süreyyâ (1996). “Sicill-i Osmânî”, Haz. Nuri Akbayır, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, C. IV, İstanbul.
- MERCAN, İsmail (2003). “Türk Tarihinin Kaynaklarından Olan Bazı Menakıb-name Gazavatnameler Hakkında”, Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi, C. VI, S: 10, Aralık, s. 107-130.
- OLGUN, İbrahim (1978). “Uzun Firdevsî’nin Türkçeciliği” (Ömer Asım AKSOY Armağanı), TDK Yayınları, Ankara, s. 185-200.
- OLGUN İbrahim-PARMAKSIZOĞLU İsmet (1980). “Firdevsî-i Rumî Kutb-nâme”, TTK Yayınları, Ankara.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2006). “Kanuni Sultan Süleyman Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü” (Prof. Dr. Mübahat Kütükoğluna Armağan), İstanbul, s. 113-154.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2013). “II. Bayezid Devri Tarihçiliği ve İlk Standart Osmanlı Tarihleri”, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S. 2, Güz, İstanbul, s. 141-153.
- ÖZYAŞAMIŞ ŞAKAR, Sezer (2007). “Firdevsî-i Rûmî ve Terceme-i Câmeşûy-Nâme”, Turkish Studies- International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.201>, p. 723-730.
- PARLATIR, İsmail (2009). “Macaristan’da Türk Kültürünün İzleri”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı, C. 15, S. 39, s. 235-240.
- PARLATIR, İsmail (2011). “Osmanlı Türkçesi Sözlüğü”, Yargı yay., Ankara.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet (1950). “Abdurrahman Gubârî’nin Hayatı ve Eserleri”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, S. 2, s. 347-356.
- RÖMER, Claudia (1997). “The Language and Prose Style of Bostan's Süleymannâme”, Humanism, Culture, and Language in the Near East, Studies in Honor of Georg Krotkoff, ed. by Asma Afsaruddin and A.H. Mathias Zahniser, Eisenbrauns, s. 401-418.
- SEVERCAN, Şefaettin (2007). “Dönem Kaynaklarında Fransa’dan Kanuni’ye Gelen İki Mektup ve Osmanlı Büyüklüğü”, Bilimname, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII, s. 9-22.
- SEVERCAN, Şefaettin (1999). “Süleymannâmeler”, Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, C. VIII, Ankara.
- Sinan Çavuş(1998). “Süleymannâme, Tarih-i Feth-i Sikloş, Estergon ve İstol-Belgrad”, Haz. Tülay Duran, Tarih Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- ŞAHİN, Kürşat Şamil (2012). “Gazavât-nâmeler Üzerine Yapılan Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3296>, p.997-1022.
- TANYILDIZ, Ahmet (2007). “Uzun Firdevsî ve Münâzara-i Seyf ü Kalem”, TÜBAR-XXII, s. 163-188.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

- Tayyâr-zâde Ahmet Atâ (1292). “Târih-i Atâ”, C. 4, Dersaadet.
- TEKİN, Başak Burcu (2013). “Busbecq Mektupları İle Arifi Süleymannamesi Tasvirlerinin Karşılaştırması: Kanuni Dönemi Osmanlı Kültür ve Sanatı”, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Vol. 5, No. 1, s. 65-87.
- TOKLUCU, Ahmet (2010). “Matrakçı Nasuh’un Süleymannâmesi”, Beşinci Bölüm/ Arkeoloji Müzeleri Ktp. nr. 379, vr. 96a-185b, Değerlendirme ve Transkripsiyon, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- USTA, Halil İbrahim (2009). “Fırdevsî-i Rûmî’nin Bir Münazarası”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 49, 1, s. 61-93.
- YURDAYDIN, Hüseyin Gazi (1950). “Ferdî’nin Süleyman-nâmesi’nin Yeni Bir Nüshası”, DTCF Dergisi, Ankara, C. 8, S. 1-2, s. 201-223.
- YURDAYDIN, Hüseyin G. (1955). “Bostan’ın Süleymân-nâmesi”,(Ferdî’ye Atfedilen Eser) Belleten, XIX, 74, Nisan, s. 137-202.
- YURDAYDIN, Hüseyin G. (1965). “Matrakçı Nasuh’un Hayatı ve Eserleri ile ilgili Bilgiler”, Belleten, XXIV, 114, Nisan, s. 329-354.
- Hatice Aynur, www. Ottoman Historian.org./
- Aysun Sungurhan Eydurhan, www.kulturturizm.gov.tr

Süleymân-nâme Yazmalarının Bulunduğu Kütüphaneler ve Kayıtları

1. *Topkapı Müzesi Kütüphanesi*, nr.: H. 1525-1526-1527-1528-1529-1530-1531-1532-35-1536-1537-1231-K. 892.
2. *Süleymaniye Kütüphanesi*, Hacı Mahmud Ef., nr.: 4863.
3. *Fatih Millet Kütüphanesi* Ali Emîrî, nr. 317.
4. *İstanbul Belediyesi Yazmaları*, B26 (M. Cevdet).
5. *İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi*, TY. 9884, 264 yk., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Böl, Ktp. nr. 4008, 125 yk.
6. *Gotha*, nr. 111 (357 yk.), 208 (253 yk.), 242 (48 yk.), (bk. Pertsch, W).
7. *Vatinaco – Turco*, nr. 28, 183 yk. 16.yy.
8. *Macaristan İlimler Akademisi*, Török F. 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14.
9. *Bibl. Nationale*, 2 supl. 1293 (bk. Blochet, E.).
10. *Uppsala*, nr. 196 (Tonberg s. 119).
11. *Berlin* nr. 470, 49 yk. (bk. Pertsch, W. s. 457).
12. *Süleymaniye Kütüphanesi*, Ayasofya Bölümü, nr. 3317.
13. Ağâh Sırrı Levend’in *Gazavat-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey’in Gazâvat-nâmesi* adlı eserinde Levend’in tespit ettiği Süleymân-nâmeler topluca yer almaktadır.
(Mehmet Dursun Erdem’in “Kitâb-ı Kissanâme-i Süleymân Aleyhisselâm ve Söz Dizimi Çalışması (Süleymân-nâme 74. cilt)” adlı doktora tezinden yararlanılmıştır.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer2014

